

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

«Економетрика та моделювання динамічних процесів»

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності **051 «Економіка»**

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківським національним економічним університетом імені Семена Кузнеця

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гур'янова Л.С., д.е.н., доцент, професор кафедри економічної кібернетики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економетрика та моделювання динамічних процесів» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є економетричні методи та моделі, які дозволяють розробляти просторово-часові прогнози розвитку економічних систем. здійснювати аналіз структурних зрушень в економіці, визначати та досліджувати вплив «шоків» на динаміку поведінки економічних систем.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Економетрика та моделювання динамічних процесів» тісно пов'язана із такими дисциплінами, як «Методологія та організація наукових досліджень», «Математичні методи, моделі та інформаційні технології у наукових дослідженнях». Знання, отримані в дисципліні «Економетрика та моделювання динамічних процесів», допоможуть при виконанні кваліфікаційних робіт.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Економетричні моделі зі специфічними змінними.
2. Динамічна економетрика.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Економетрика та моделювання динамічних процесів» є формування системи фундаментальних знань щодо застосування сучасного економетричного апарата, побудова адекватних економетричних моделей та прогнозу поведінки соціально-економічних систем.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Економетрика та моделювання динамічних процесів» є засвоєння методів побудови моделей з *dummy*-змінними, моделей з переключенням, моделей з дискретними та обмеженими залежними змінними, методів аналізу панельних даних; генерації прогнозних вибірок; методів побудови адаптивних комбінованих та селективних моделей; VAR та ЕСМ-моделей; методів оцінювання GARCH-моделей для вирішення теоретичних та прикладних завдань в економіці.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

здатність здійснювати теоретичний та прикладний економетричний аналіз структурних зрушень в економіці

здатність застосовувати динамічні економетричні моделі для обґрунтування гіпотез щодо закономірностей динаміки розвитку економічних систем

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 години 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Економетричні моделі зі специфічними змінними

Тема 1. Проблеми побудови економетричних моделей

Економетрична модель, її види. Етапи побудови економетричних моделей. Особливості обґрунтування форми економетричної моделі. Методи відбору факторів. Критерії якості економетричних моделей.

Побудова економетричних моделей в умовах мультиколінеарності незалежних змінних. Ознаки мультиколінерності. Методи звільнення від мультиколінерності.

Побудова економетричних моделей з нестандартними помилками. Перевірка наявності автокореляції. Оцінювання параметрів моделей з автокорельованими залишками. Методи визначення гетероскедастичності. Оцінювання параметрів моделі з гетероскедастичними помилками.

Тема 2. Моделі з фіктивними незалежними змінними

Регресія кількісних та якісних змінних. Міри зв'язку. Сутність фіктивних змінних. Особливості специфікації моделі з фіктивними змінними. Фіктивна змінна зрушення. Фіктивна змінна нахилу. Сплайн-функції.

Моделі з кількома фіктивними змінними. Взаємодія фіктивних змінних.

Тема 3. Моделі з дискретними залежними змінними

Моделі бінарного вибору. Лінійна модель ймовірності. Характеристики помилок моделі. Оцінювання параметрів моделі. *Probit*- та *logit*-моделі. Оцінювання моделей. Критерії якості моделей. Середній маржинальний ефект.

Моделі множинного вибору. Моделі з упорядкованими альтернативними варіантами.

Тема 4. Моделі з обмеженими залежними змінними

Моделі відсічених вибірок. Моделі цензурованих вибірок. Моделі випадково відсічених вибірок. Оцінювання параметрів моделей з обмеженими залежними змінними.

Тема 5. Моделі панельних даних

Особливості моделювання за допомогою моделей панельних даних. Моделі з фіксованими ефектами. Моделі з випадковими ефектами. Проблеми специфікації моделі панельних даних.

Змістовний модуль 2. Динамічна економетрика

Тема 6. Методи генерації прогнозних вибірок

Обмеження на обсяг вибірки. Методи «розмноження вибірок». Методи обробки статистичних даних в умовах малих вибірок. Зіставлення різних

методів оцінок розподілів.

Застосування методів генерації вибірок при побудові економетричних моделей на вибірках невеликого обсягу. Оцінка стійкості кореляційного зв'язку, властивостей вибірових оцінок параметрів рівнянь регресії.

Тема 7. Адаптивні моделі з адаптивними параметрами адаптації

Адаптація процедури експоненційного згладжування за допомогою контрольного сигналу. Метод Тригга. Метод Тригга-Ліча. Метод Чоу.

Адаптивні комбіновані моделі. Адаптивна селективна модель. Адаптивна гібридна модель.

Тема 8. VAR-моделі та моделі корегування помилки

Теоретичні основи моделювання економічних систем за допомогою VAR-моделей. Вибір порядку VAR-моделі. Аналіз функції імпульсних відгуків. Декомпозиція дисперсії помилок прогнозу в VAR-моделювання.

Поняття моделі корегування помилки та коінтеграції. Механізм корегування помилки та коінтеграція. Перевірка часових рядів на коінтеграцію.

Тема 9. Загальні моделі з авторегресійною умовною гетероскедастичністю

ARCH и GARCH-моделі. Однофакторна ARCH-модель. Однофакторна GARCH-модель. Експоненційна модель GARCH. Модель GARCH-M. Оцінювання моделей. Критерії якості моделей.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Геєць В.М. Клебанова Т.С. Черняк О.І. Іванов В.В. та ін. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: Підруч. для вищ. навч. закл Х.: ІНЖЕК, 2005. – 392 с.
2. Гур'янова Л.С., Клебанова Т.С., Сергієнко О.А., Прокопович С.В. Економетрика. Навчальний посібник - Харків: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 389 с.
3. Клебанова Т.С., Курзенев В.А., Наумов В. М., Гур'янова Л.С. та ін. Прогнозування соціально-економічних процесів. Навчальний посібник - Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 656 с.
4. Лук'яненко І.Г., Городніченко Ю.О. Сучасні економетричні методи у фінансах. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 352 с.
5. Тихомиров Н.П., Дорохина Е.Ю. Економетрика – М.: Издательство “Экзамен”, 2003. – 512 с.

Додаткова:

6. Бессалов А.В. Економетрика - К.: Кондор, 2007. – 193 с.
7. Магнус Я. Р. Економетрика. Я. Р. Магнус, П. К. Катышев, А. А.

Пересецкий. – М.: Дело, 1997. – 248 с.

8. Орлов. А. Н. Эконометрика – М.: Изд. “Экзамен”, 2002. – 576 с.

9. Уотшем Т.Дж., Паррамоу К. Количественные методы в финансах. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999 – 527 с.

**4. Форма підсумкового контролю успішності навчання Залік
(ПМК)**

5. Засоби діагностики успішності навчання - тестові завдання, письмові контрольні роботи, колоквіум, індивідуальні розрахункові завдання, науково-дослідне завдання, презентації матеріалу.